

ÚJKÉR

TELEPÜLÉSKÉPI
ARCULATI KÉZIKÖNYV

ÚJKÉR TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017. OKTÓBER

Készítette: ÚJKÉR ÖNKORMÁNYZATA

FŐÉPÍTÉS

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	3
ÚJKÉR BEMUTATÁSA	4
TELEPÜLÉSKARAKTER	9
ÖRÖKSÉGÜNK	11
TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK	19
Településkarakter	20
AJÁNLÁSOK	23
Utcák, közterek, közparkok	27
JÓ PÉLDÁK	28
RÉSZLETEK	30
IMPRESSZUM	31

ÚJKÉR BEMUTATÁSA

Újkér Győr-Moson-Sopron megye délnyugati szélén, Vas megye határán helyezkedik el, a Soproni járásban. Táji szempontból a Nyugat-magyarországi Peremvidéken belül a Répce-síkon található. Újkérhez tartozik Felszopor, Alszipor és Makkoshetye is. A község közigazgatási szempontból az iváni körjegyzőség tagja; Nemeskér, Iván, Simaság, Tormásliget és Egyházásfalu községekkel határos. Geográfiai szempontból a nyugat-magyarországi kavicstakarón foglal helyet, a Kardos-ér és a Metőc-patak vízgyűjtő területéhez tartozik. A falun áthalad a 84-es főútvonal, és a Sopron-Szombathely vasútvonalhoz tartozó vasútállomás 2 km-re fekszik a községtől.

Újkért először 1237-ben, Quer néven említi oklevél. A 15. században a Kanizsaiak, 1536-ban a Nádasdyak a földesurak: ők a 15-16. században megyeházát és megyegyűléseket tartottak itt. 1635-1641-ig Bácsmegyei János záloga a falu. 1677-től a Széchenyiek birtokához tartozik, később majorjuk is működik itt, de 1690 körül „mankónélküli” Horváth Zsigmondnak is kúriája van a falu mellett, 50 hold földdel.

A környező táj alakulására nagy hatást gyakorolt a mezőgazdasági művelés térnyerése, mely az idők során egyre nagyobb területet vett el a környező erdőktől. A jobbágyság a középkortól telki állományból élt meg, szűkösen: a 17. században 30 hold szántó, 4 kaszás rét tartozik egy-egy telekhez. A területre szükség is volt a megélhetéshez, mert a környék talaja rosszul termő: a 18. században még kétnyomásos, a 19. században már háromnyomásos gazdálkodásban művelték meg. Vályi András 1796-ban kiadott országleírása szerint Újkér „földes Urai Gr. Szécsényi, és Tálián Uraságok, lakosai katolikusok, fekszik Czenktől 1/8 órányira”. Termőterületeiről optimistán nyilatkozik: „rétye, és mezeje jó, szőleje alkalmas bort terem.”

A falu gazdálkodását, a közös legelők elkülönzése után, a földesúr erdőterület adományozásával segítette, melyet eleinte legelőként és erdőként használtak, majd a 19. század elején kiirtották és felosztották szántónak. Az erdőirtásokhoz a majorság is kivette részét, szántóit szintén a Nagyerdő rovására növelte.

Fényes Elek szerint 1851-ben Újkérnek mintegy 600 lakosa volt, vallásuk katolikus, „paroch. szentegyházzal” rendelkezett. „Róna határa 1857 hold, melyből szántóföld 1382 h., rét 163 h., erdő 312 h., mely egyszersem mind legelő. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya, hajdina, lóher, lucerna, bükköny. Erdeje tölgy. Birja gr. Széchenyi Pál.” Ehhez képest 1900-ban Újkér területe már 4191 kataszteri hold, lakosainak száma 943 fő, összesen 141 ház alkotta a települést. A házak mintegy kétharmada vályog építésű, egyharmada téglavagy kő. A 20. század elején a Széchenyiek újkéri birtokrészét megvették a Solymosyak; ugyanekkor a szegényebb lakók közül sokan kivándoroltak Amerikába, a jobb élet reményében.

Felsőpor, Alsópor, Makkoshetye kisközségek voltak. A későbbi Felsőport egy 1264-ben kelt oklevél említi először Zupur néven: a Csíkos-család szerzett itt birtokot. A Szopory-család egy 1277-es oklevélben szerepel először, a későbbi évszázadokban több földbirtokos váltja egymást a falu földesuraként. Vályi András 1796-ban kiadott országleírásában Alsó- és Felsőport együtt említi, gazdálkodási gondok itt jobban tükröződnek: „Két Magyar falu Sopron Várm. földes Uraik több Uraságok, lakosaik katolikusok, és evangélikusok, fekszenek Újkérnek szomszédságában, és annak filiái; határbéli földgyeik középszerűek, réttyeik kevesek, szőlője nem terem, piatzok Sopronban 4 mértföldnyire.”

Az I., ún. jozefiniánus katonai térképen jól látható a négy, egymástól elkülönülő falu, melyek közül szemmel láthatólag Újkér a legnagyobb. Érdekes egy pillantást vetni az erdőterületek nagyságára: látszanak az erdőterületbe benyúló irtásterületek, de az erdő lényegesen kiterjedtebb, mint napjainkban.

Fényes Elek a 19. század közepén már alaposabb: külön leírja Al- és Felsőport. Alsó-szopot ekkor 130 katolikus és 145 evangélikus lakta. „Róna határa 689 hold, melyből 441 hold szántóföld, 210 hold erdő. Tagosítva van. Termesztetik búza, rozs, árpa, kukoricza, burgonya, lóher, bükköny. Baromfi nagy mennyiségben. Erdeje tölgy, cser, vadkörte, alma és cseresznye. Birják közbirtokosok.” Felső-szopot lakosai: 145 katolikus és 153 evangélikus. Területe 813 hold, ebből „szántóföld 529 h., erdő 250 hold. Földje igen jó, s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát. A tagosítás megtörtént, s a nyári istállózás divatban van. Apró szárnyas állat nagy mennyiségben tartatik. Erdeje tölgy, cser, gyertyán, juhar, körte, barkócza, cseresznye. Birják közbirtokosok.”

A 19. század közepén tapasztalható helyzetet tükröző II. katonai térképen látható Újkér valamivel nagyobb kiterjedése, a többi falu mérete nem sokat változott. Csökkent viszont az erdőterület: a beépített területek közelében látható a szántóföldek térnyerése.

Vályi András 1796-ban kiadott országleírásában külön említi az aprócska Makkoshetyét, Hettyeként: „földes Ura G. Festetich Uraság, lakosai katolikusok, és evangélikusok..., határja sovány, mely két nyomásra van osztva, búzája, rozs, tengerije, zabja terem: kevés réttye van, bora nem terem, Sopronhoz 4 mértföldnyire van.” Mintegy 60 évvel később, Fényes Elek pontosabb adatokat közöl: „53 kath., 10 evang., 8 zsidó” lakosa van. „Kicsiny határa 230 hold, melyből 174 h. szántóföld, 48 hold erdő. Tagosítva van. Terem buzát, rozsot, árpát, kukoriczát, burgonyát, lóherét, luczernát, bükkönyt. Többen birják.”

1900-ra növekedett a különbség Alsó- és Felsőszopot között: Alsószopot 246 fő lakta, 41 házából 24 vályog, a többi kő- vagy téglaeépítésű volt. Felsőszopotnak 545 lakosa volt, 83 házából 60 vályog. Makkoshetyét ekkor 74-en lakták, 16 házából 9 vályog.

Az 1919-es tanácsköztársaság idején az alszopori és újkéri határban osztottak ki földet, a büki cukorgyár területéből. 1928-ban Alsó-Szopot és Makkoshetyét Alszopotként egyesítették. 1945 után földet osztottak a környéken a Solymosy-féle, a simasági és tormáspusztai birtokok földjéből. 1950-ben újabb összevonás következett: Alszopot, Felsőport és Újkért olvasztották össze jogilag, Újkérként.

Az 1941-es katonai térkép már előrevetíti a falvak várható összevonását: Újkér és az immár Felsőportként szereplő község beépített területei szinte összeérnek. Alszopot területe és növekedett, Makkoshetye kiterjedése szinte változatlan. Az erdőterületek erősen visszaszorultak a II. katonai felmérés óta eltelt mintegy 100 évben: ezt a térképen is láthatjuk.

Újkér az I. katonai felmérésen 1784.

Újkér a II. katonai felmérésen 1845.

Újkér az 1941-es katonai felmérésen

A község életében a 20. században is meghatározó volt a mezőgazdaság. Az 1948-49-es években Alsziporon illetve Újkéren alakult termelőszövetkezeti csoport, amely 1956-ban megszűnt. 1959-től Alsziporon az "Új Élet", Felsziporon a "Búzakalász", Újkéren a "Béke" termelőszövetkezet működött, melyeket 1961-ben egyesítették, Újkér székhellyel „Béke” néven. Ezt a TSz-t később egyesítették a lövőivel, „Dózsa népe” néven. A mezőgazdaság a mai napig jelentős Újkéren. A Fényes Elek által említett „apró szárnyas állat” tartása a mai napig a falu lakóinak egyik megélhetési forrása: minden évben pulykafesztivált rendeznek.

Az egykori települések közül ma Makkoshetye a leggyengébb: lakosainak száma az 1990-es évekre 10 fő alá csökkent.

KSH 2015-ös adatai szerint Újkér területe 3238 hektár, 977 lakosa van, a lakások száma 443.

TELEPÜLÉSKARAKTER

Újkér határának nagy részét valamikor erdőterületek alkották. Ezek mára erősen visszaszorultak, a falut jobbra mezőgazdasági területek veszik körül. A település karakterét megszabja mezőgazdasági múltja: a beépített területek nem választhatóak el a környező művelt területektől. A külterületek jellegzetes, mozaikos szerkezetéhez hozzájárulnak a mezővédő erdősávok, az útmenti fasorok, a maradványfák, a patakpart és az egykori nagyerdőből maradt erdőfoltok. Nem felejthetjük ki a képből a majorságokat sem, melyek a tájban fel-felbukkanva, színesítik azt.

Az Újkért alkotó egykori 4 település közül Újkér és Felszopor épült mára teljesen egybe: az összeérő utcák jó része a 20. században keletkezett. A települések egykori magját a mai Fő utca és a Felszopori utca adják. Alszipor szerkezetileg ma is kissé különálló, az Alszipori utca lazán kapcsolódik a másik két rész egységéhez. Makkoshetye szinte „leszakad” a másik három községről, ezt többnyire leromló épületállománya is mutatja, az elnéptelenedés veszélye fenyegeti.

A községrészek beépítési karakter szerint nem különülnek el egymástól, épületállományuk túlnyomórészt a 20. században, annak is inkább a 2. felében épült.

Zöldfelületek, kertek

A falu képét meghatározzák a környező mezőgazdasági területek (melyek néhol benyúlnak a lakott területre is), a kertek és az utcák zöldsávjai. Az utcák két oldalán jellemző a gyepes zöldsáv, melyet cserjék és gyümölcsfák, a lakók által kiültetett virágok, virágos cserjék egészítenek ki. Különösen igaz ez a Fő utcára, melynek keresztmetszete szélesebb a többi utcánál, ezáltal az úttest két oldalán széles zöldsáv alakulhatott ki, mely a templom előtt kis parkká szélesedik.

A faluban gyakori az oldalhatáron és utcafronton elhelyezett beépítés, az előkertek kisebb szerepet kapnak. Ahol van kerítésen belüli előkert, ott az kicsi és virágos, helyenként örökzöldekkel, cserjékkel beültetett. A zöldséges, a baromfiudvar és a gyümölcsfák a házak mögötti területen kapnak helyet. Az oldalhatáron álló beépítés miatt a kertek többel az utcáig nyúlnak. A település arculata szempontjából mindenképpen érdemes törekedni a hagyományos, háztáji haszonkertek fenntartására, ápolására, valamint az út menti zöldsáv megtartására.

Út menti fasorok kiegészítésénél, pótlásánál ügyelni kell arra, hogy az egyedi táji értéként szereplő fasorok jellege megmaradjon. A lombos fajok mellett sok helyütt találhatunk a lakók által az utcára kiültetett örökzöldeket (fenyők, tuják, hamisciprusok), de az örökzöldek a kertekben is népszerűek.

A település utcáin, a fasorok pótlására, új fasorok kialakítására ajánlott őshonos, elsősorban lombos fafajokat ültetni (eperfa, kőrisek, fekete nyár, kislevelű hár, gyümölcsfák, berkenyék), cserjesoroknál szintén ajánlottak az őshonos, lombos fajok (fagyal, bangiták, galagonyák, kecskerágók).

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

Alexandriai Szent Katalin római katolikus templom

Újkér evangélikus temploma lelkészének nevét már 1578-ban megemlíti, tehát a templom elődje már ekkor állhatott. Gróf Nádasdy Ferenc 1661-ben adta át a katolikusoknak az evangélikusok által használt templomot. Az elkövetkező, másfél évtizedet meghaladó időszakban (1730-1747) között az épületet átépítették egyhajós, barokk templommá, majd 1873-ban félkörívvel záródó kereszthajóval bővítették azt.

A mai templom nyugati homlokzata előtt rizalitszerűen áll a vízszintesen övparkányokkal tagolt torony. „A torony két szintjén függőleges, keskeny, keretelt ablakot alakítottak ki, keretük felső részén vakolat-keresztrel. A harangház zsalugáteres, dísztelen, keretezés nélküli ablakai félkörívben végződnek. A nyolcoldalas gúla alakú sisak többszörösen osztott, középütt ék alakban emelkedő, óra nélküli parkányból indul, a sarkokon geometrikus idommal. A templom északi falát két, a barokk korból származó támpillér gyámolítja. A szentély félkörívvel zárul. A déli oldal oromzatos kis építménye a toronyfeljárót zárja magába. A templombejárat kosárívben végződő, boltíves szabad nyílás, mögötte kétszárnyú ajtóval.” Műemléki védelem alatt áll.

Urunk mennybemenetele római katolikus templom, Felszopor

A templom a hitújítás idején az evangélikusoké lett, többnyire Újkér filiájaként működött. 1661-ben a rekatolizált Nádasdy Ferenc elfoglalta és visszaadta a templomot a katolikusoknak. Ezt követően a templom viták tárgyát képezte a község katolikus és evangélikus lakossága között: hol az egyik, hol a másik hitközség használta azt, 1714-ben lett végleg katolikus. 1683-ban a Bécs alá vonuló török had tatár segédcsapata megrongálta és felgyújtotta a templomot. Az épületet az évszázadok során többször renoválták, átalakították: mai formájának alapja barokk, 18. és 19. századi átépítésekkel. Az 1990-ben befejeződött restaurálás alatt feltárt középkori részek bizonyítják a templom eredetét. Műemléki védelem alatt áll.

Műemlék jellegű tájház

Az 1785-ben épült tájház a Fő utcán áll (79. szám), a régi népszokásokat és területhasználatot egyaránt bemutatja. A vályogból épült, fa oromzatú, csonkakontyolt zsúptetővel fedett ház a hozzá tartozó udvarral, pajtával együtt őrzi a 19. századi, környékbeli parasztság életvitelének emlékét. A tájházat a Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értékként tartja nyilván. Műemléki védelem alatt áll.

Faluképi szempontból meghatározó, épített elemek

Felszopori harangláb

A haranglábban helyezték el a község világháborúban elesett lakosainak emléket állító márványtáblát. A harangláb alszopori párját a szentendrei skanzenben találhatjuk meg. Az építményt a Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értékként tartja nyilván.

Régi tűzoltókocsik

Újkéren és Alszoporon is találkozhatunk a több mint 100 éves tűzoltó egyesületek előtt tisztelgő, régi tűzoltókocsikkal, melyek színesítik a falu képét. A kocsikat a Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értékként tartja nyilván.

Hagyományos jellegű házak

Szily János emléktáblája, Felszopor

A falu szülötte volt Szily János, Szombathely első püspöke. Emlékét 2015 óta őrzi emléktábla Felszoporon.

Kőkereszt és sírkő urna

A Soproni utca melletti, újkéri temetőben álló, klasszicista kőkereszt és sírkő műemléki védelem alatt áll.

Jézus kőkereszt

A Fő utca Iváni utca sarkán áll, talapzatán Jézushoz írt szöveg és imádkozó női alak található. 1801-ben állították. A keresztet a Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értékként tartja nyilván.

Szentháromság szobor

A Fő utca és a Soproni utca kereszteződésében áll. 1795-ben állították, Szűz Mária alakja az oszlopon. Az 1990-es években ültettek köré hársfákat. Műemléki védelem alatt áll, a Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értékként tartja nyilván.

Kerámia udvar, tájház

A Soproni utca és a Fő utca sarkán, régi stílusú épületek. A fazekasudvar léte egybeforrt Újkér nevével. Sok idegen így azonosítja be a települést. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értékként tartja nyilván.

Nagyboldogasszony szobor

Felszopori utca 1. Az Amerikát megjárt felszoporiak emeltették 1941-ben. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értéként tartja nyilván.

Temető, Szopor

Felszopor és Alszipor között, a 84-es főút Alszipor felőli oldalán. 100-150 éves sírkövek, a legrégebbi kivehető dátum 1845. A temetőben 5 sírkő is műemléki védelem alatt áll. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értéként tartja nyilván.

Alszipori harangláb

Evangélikusok állíttatták, az eredeti haranglábát a szentendrei skanzenben találhatjuk meg. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értéként tartja nyilván.

Harangláb (Makkoshetye)

Makkoshetyei út és a bekötő út kereszteződésében. Vasvázaz harangláb, felirata: „Erős várunk nekünk az Isten A makkoshetyei hívek buzgóságából készült 1927”. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értéként tartja nyilván.

Temető (Makkoshetye)

Makkoshetyei utca délnyugati végében, fás ligetben a földút bal oldalán (Hrsz.: 0365/1). Többnyire 100 éves sírkövek, de 300 éves is van közöttük. Itt található Stettner Máté kriptája, aki 1845 táján udvari tanácsos volt és komoly adományt adott a Felszopori templom felújítására. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értéként tartja nyilván.

Solymossy László emléktábla

Iváni utca - Béke utca sarkán. Báró Solymossy László dr. ornitológus és néprajzkutató emlékére állították 2010-ben. Személye a nagy tudással párosult szerénység, a szeretettel végzett kétféle munka, az egyenrangú embertárs, és a hazaszeretet példaképe. A Fertő-Hanság Nemzeti Park egyedi táji értéként tartja nyilván.

Régészeti értékek

Újkér közigazgatási területén a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisa összesen 16 lelőhelyet tart nyilván, zömmel középkori leleteket tártak itt fel.

Természeti értékek

Újkér közigazgatási területét nem érinti természetvédelmi terület. Natura 2000 területet viszont találunk: a Rábaköz kiemelt jelentőségű élőhely-megőrzési terület a település nyugati határában álló tölgyerdő-területeket fedi, melyek egyúttal a nemzeti ökológiai hálózat magterületei is. Az ökológiai hálózat folyosóelemét alkotja a Kardos-érből Újkérhez északról befutó ér két partját szegélyező erdősáv, valamint a Liget utca zöldsávja.

A település érintett az Országos Területrendezési Tervben meghatározott „tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek” övezetével. A környék mezőgazdasági területeinek kialakult mozaikossága, a néhol megtalálható mezővédő erdősávok, fasorok hozzájárulnak a település külterületének karakteréhez.

Egyedi táji, természeti értékek

Borókás-fáslegelő

A Kardos ér átlépésével a Koksamajoron túl található (Hrsz.: 0126/2). Felhagyott legelőerdő, 50-100 éves idős fákkal, becserjésedő állapotban.

Kardos-ért övező vegetáció

Mezsgyét alkotó cserjesáv Újkér és Nemeskér határában, majd a borókás erdő előtt, Pusztacsalád felé. A patakot a '60-as években gyakorlatilag csatornázták, környező növényzetét tarra vágták, medrét több méteresre mélyítették. Ekkor tűntek el sekély vízű folyásából a halak. Mára ezen a szakaszon a növényzet dúsan visszahódította a területet. Fűz, kőris fák, galagonya bokrok jellemzőek medre mentén. Ezen a területen kívül sem a forrásvidéke felé, sem Pusztacsalád felé már nem követi a patakot ilyen jellemző vegetáció.

Szűrszabó-tó

A gáztelep és a Margitmajor közötti réten, a nagy vízelvezető árok gáztelep felőli oldalán. Egykor egy kiterjedt mocsár jellegű tó volt, az 1800-as évekhez vezethető vissza eredete. Az 1950-es években állandó vízben piócák és mindenféle vízi élőlények voltak. Madárvilága is gazdag volt. Az elmúlt években még megfigyeltek guvatot, harist, bíbicet fészkelni benne. Mára állandó vízellátottsága akadozik. Vízének elapadása a nagyfokú árkosításnak köszönhető. A fészkelő madarakat a nagyarányú vaddisznó állomány zavarja. Növényzetét tekintve a '70-es években még gyapjas sás is volt a területen. Ma gyékény, nád, sás jelzi a vízellátottságot.

Öreg vénic szil fasorban

Makkoshetyei településrész bekötőútjának fasorában (Hrsz.: 0319/3). 100 év körüli, egészséges faegyed, mely a vénic szil tekintetében igen ritka.

Eperfa sor

A Felszopori utca és a Temető utca kereszteződésétől délnyugati irányba a 84-es főút felé, régi országút nyomvonala. A régi országút nyomvonalán az 1940-es években eperfákat ültettek a selyemhernyó tenyésztés fejlesztése érdekében. Több helyen maradtak fenn ebből kisebb fasor. Ha a jelleget meg akarják őrizni, ragaszkodni kell a fafajhoz.

Öreg faegyed (kocsányos tölgy)

A Margitmajor mellett (Hrsz: 0163/a). Egykori erdőállomány hírmondója lehet, kb. 150-200 éves, egészséges. A területen kocsányos tölgyes erdők voltak jellemzők.

Öreg kocsányos tölgy

Felszopori u. 73. 300-400 év körüli szabadon álló kocsányos tölgy.

Öreg vadvörte

Felszopori u. 11. 100 év körüli vadvörte fa, telekhatárt jelző fasorban, gyepűben álló cserjék és fák közt.

Idős kőrsek

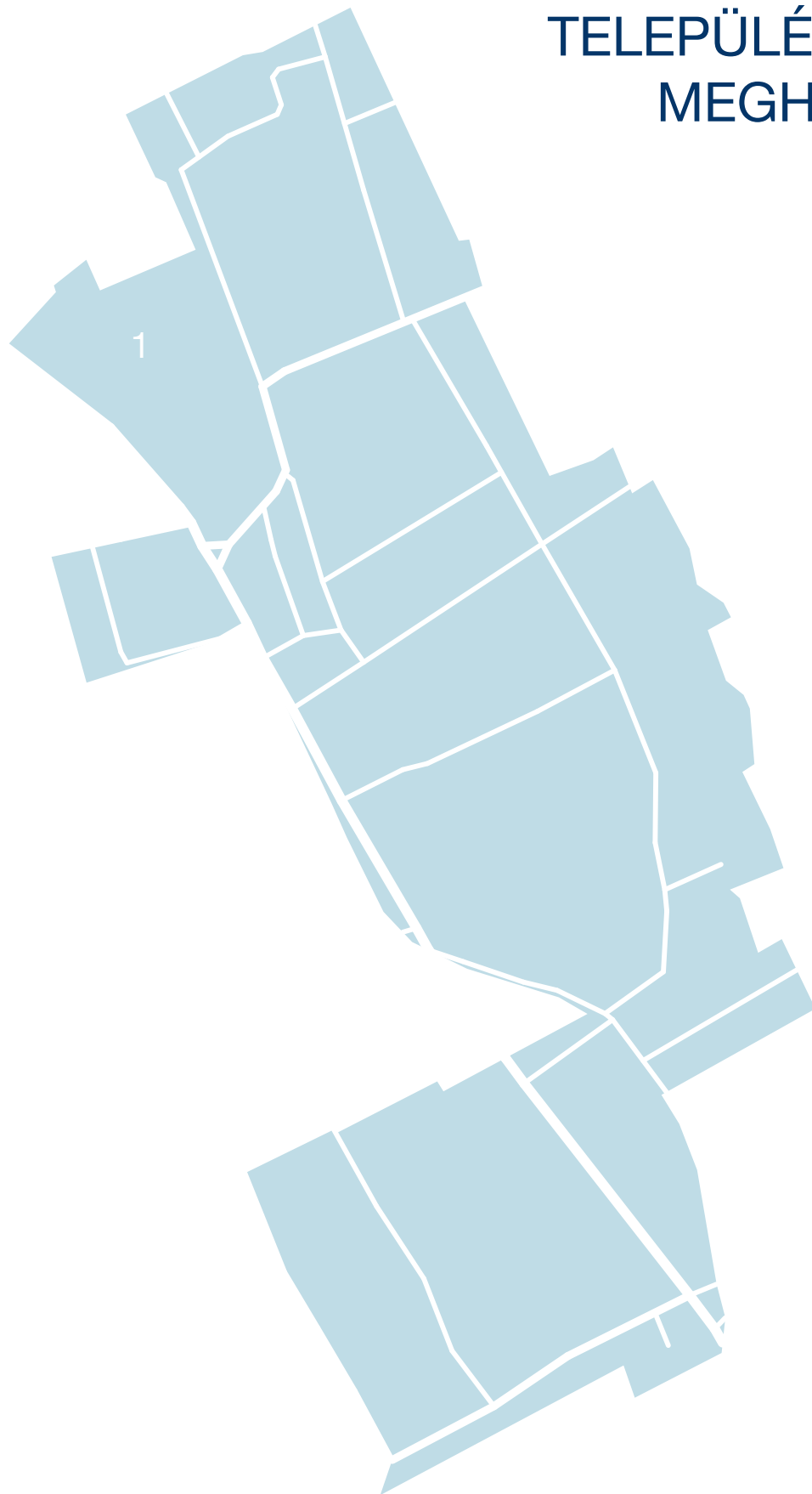
A gáztelep és a Margitmajor közötti árok és az út kereszteződésében. Az útmenti fasorban megmaradt idős, 80-100 év közötti kőrsek faegyedek.

Fecskefészkek

Felszopori u. 73. 1939-ben épült istállóban, mára romossá váló, de még álló épületben 23 fecskefészkek. Tehenek, lovak, birkák istállózására használt épület.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

1 Átalakuló
településrész

TELEPÜLÉSKARAKTER

A 3 településből – Újkér, Felsőszopor, Alsószopor - összenőtt Újkér településképi szempontból egységesnek tekinthető (a közigazgatásilag Újkérhez tartozó 7-8 házból álló Makkoshetye kivételével.) Bár a 3 katonai felmérés alapján jó kirajzolhatók a településmagok, a mai településen sem arculatában, sem épületállományában, de még beépítési módjában, telekhasználatában ezek nem különülnek el: a történeti településrészek átalakultak, az újabb településrészek pedig a korábbiakhoz igazodva alakultak ki. Így tulajdonképpen az egész település átalakuló településnek tekinthető, megjegyezve, hogy egyes beépítések az utca karakterét markánsan meghatározzák, ezek jellemzően az újabb, fiatalabb területen helyezkednek el. A történeti térképek alapján új területként az Ady Endre utca, Csíkos utca és környéke jelenik meg, mintegy összekapcsolva a történeti településmagokat.

Az egész településen a telekszerkezet egységes: szalagtelkes, többnyire fésűs beépítés jellemző, földszintes, vagy tetőtérbeépítéssel rendelkező épületekkel. Ezt a képet helyenként a 80-as évek alpesi jellegű magastetős épületei egészítik ki.

Az íves vonalvezetésű utcákban, utcarészletekben megjelenik a fűrészfogas beépítés, Újkéren ennek legszebb példáját a Felsőzopori utca déli, íves részén találjuk. Újabb beépítéssel pedig a Kis utcában.

A hagyományos oromfalas tetőforma még fellelhető a településen, de meghatározó a sátoztetős épületek aránya. Kontyolt (csonka kontyolt) épület ritkán uralja az utcaképet.

A sátoztetős épületek jellemzően 1960 és 1975 közt épültek. A 70-es évek közepétől a teljes gazdasági területet a földszintre helyező épületek készültek, ez építménymagasodással járt (Béke utca). Újkéren a tetők gerinciránya változatos, mely dinamikus lüktető utcaképet ad. Legjellemzőbb tetőhéjalás a cserépfedés, de néhány esetben pala is előfordul. Újkér utcáin a különböző épülettípusok mozaikszerűen jelennek meg, függetlenül attól, hogy a települések egykori magjaiban, vagy később beépült – átalakuló - településrészben helyezkednek el: Így nincs karakterjelleg alapján lehatárolható terület: a legjellemzőbb formák, a sátoztetős, oromfalas és csonka kontyolt épületek. A Béke utcában a 70-80-as években épült, néhány magastetős oromfalas épület uralja az utcaképet, jellemzően a környezetéhez képest magasabb építménymagassággal, tetősíkkal az utca, oromzattal az oldalkert felé fordulva.

A homlokzatok vakoltak, pasztell színűek, helyenként élénkek. A lábazat általában festett, vagy kőfal. A sátoztetős házak homlokzatát meghatározza a jellemzően háromosztatú, fekvő tájolású 2 ablak, az ablak által meghatározott vonalak menti díszítés, jellemzően vagy az ablak körül, vagy a nyílásmagasság vonalában a homlokzaton végigfutva. Jellemzők a halvány, pasztellszerű színek, a terméskő lábazat.

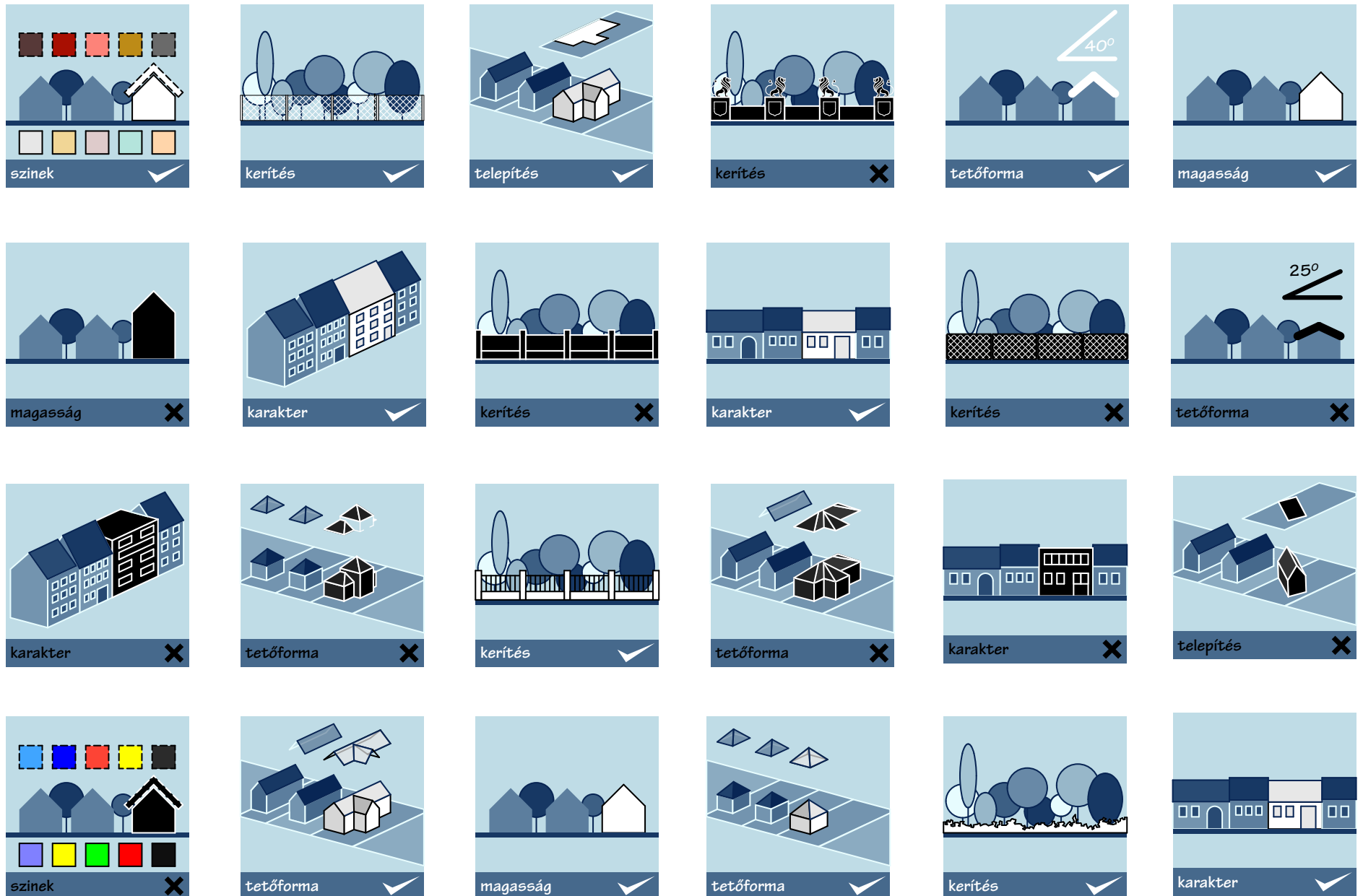
A kerítések különösen fontos elemei az utcaképnek, településképnak, hiszen minden esetben az utcafronton vannak, akkor is, ha az épület hátrébb húzott, jelentős méretű előkerttel telepített. A kerítést nem csak szemből érzékeljük, hanem az utca hossz tengelyébe belenézve is. Térfalként térelemként jelenít meg mely egyaránt összeköthet és elválaszthat: szerencsés, ha hagyja vizuálisan összenőni a kertet a közterületi zöldfelülettel, ugyanakkor célszerű, ha legalább jelzésértékűen megjeleníti a magántulajdon és a köztulajdon határát. Újkéren a kerítések többnyire áttörtek, tömör kerítés utcafronti telepítés esetén figyelhető meg, az épület homlokvonalának síkjában. Anyaghasználatban a látszóbeton és a fa a legjellemzőbb. A fa nem csak tömör kapuként, hanem áttört kerítéseknél is gyakran megjelenik. Az áttört kerítések gyakori kiegészítő elemei a növények, elsősorban sövénynövények, örökzöld tujasorok, fagyalok.

Az utcák zöldfelületi sávjában sok örökzöld található, a szabad területek nagy része füvesített, virágágyásokkal tagolt. Az egységes és nem magas áttört kerítés az előkertek zöldfelületének megjelenését segíti az utcaképben. Az utcák zöldfelülettel jó ellátottak: a magyar faluhoz képest kisebb szabályozási szélesség ellenére az utakat gazdagon szegélyezik a tuják, tujasorok, sövények, virágágyások, kerti installációk.

Az utcák – vélhetően a mélyebb fekvés miatt is – árkokkal határoltak, további lehetőséget teremtve az értékteremtő, alkotó közösségnek, elsősorban a virágosítás, fásítás terén, vagy ízléses átereszek építése folytán.

Az utcai épületek, utcabútorok természetes anyagból, többnyire fából készültek. Tömegformálásuk, színük környezetbe illeszkedő.

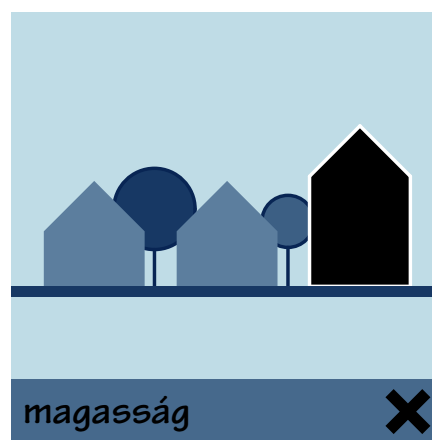
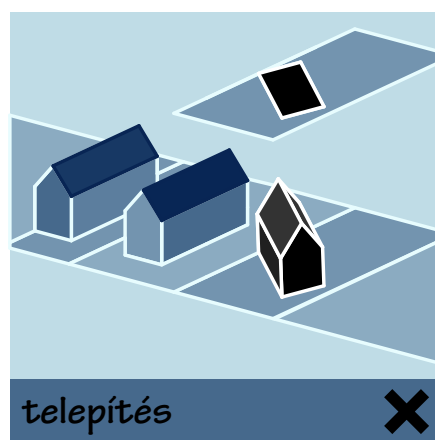
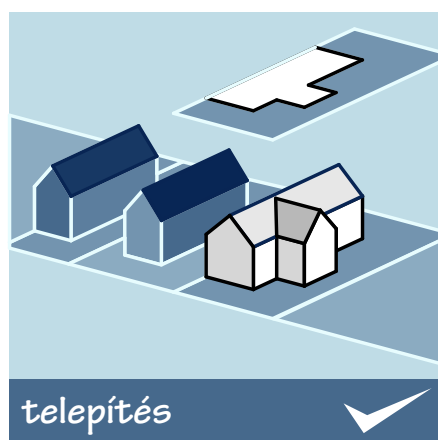
a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Telepítés

Újkéren az utcák arculatához leginkább a telekhatárra (oldalhatárra) telepítés illeszkedik. A település a családi házak telepítése oldalhatáron álló, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. Ügyelni kell a kialakult utcakép megtartására: a lakóépületet az utcafronton, vagy kis előkerttel az oldalhatárra építendő. Az előkert mérete átlagosan 5 méter, túlzottan nagy előkert nem javasolt, megtörheti a beépítés vonalát. Az utcára nem merőlegesen telepített, indokolatlanul, nagy mértékben hátrahúzott családi ház építése nem javasolt. Fűrészfogas beépítés csak utcák ívében vagy az utcára nem merőlegesen kifutó telkek esetében javasolt.

Magasság

Ezen a településen jobbra alacsony, földszintes épületek állnak, ezért ajánlott az új házak magasságát ehhez igazítani, a javasolt szintszám maximum: földszint + tetőtér. Nem javasolt a Béke utca nyugati oldalán található intenzívebb beépítés folytatása, az ahhoz való igazodás az Ady Endre utca felé.

Tetőhajlásszög

A tető hajlásszöge oromfalas/kontyolt tetős épületeknél ajánlottan 40-45 fok, sátoztetősöknél 30-35 fok. A 25 fok alatti hajlásszögű tető nem illeszkedik az összképhez, ugyanígy a lapostető, vagy az alpesi módon meredek tető sem.

Tetőforma

Ajánlott a nyeregtető alkalmazása, ennek homlokzati megjelenése lehet oromfal, vagy kontyolás is. Kerülendő a bonyolult, összetett tetősíkok használata, valamint a kiugró tetőablak az utcafronti oldalon.

Szín

Célszerű kerülni a kirívó és feltűnő színeket. A településre a visszafogott, pasztellszerű színek jellemzőek, ezek alkalmazása indokolt homlokzat felújítás és új építés esetén is. A színek összhangjára érdemes hangsúlyt fektetni a díszítőmotívumok esetén is

Ajtók, ablakok

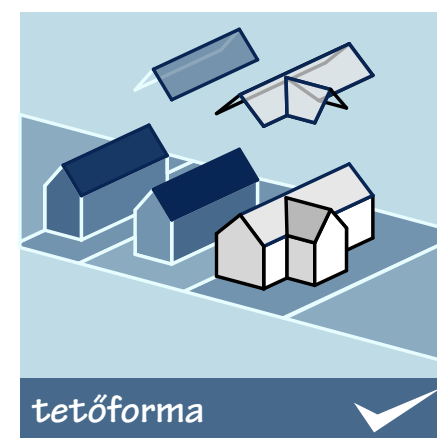
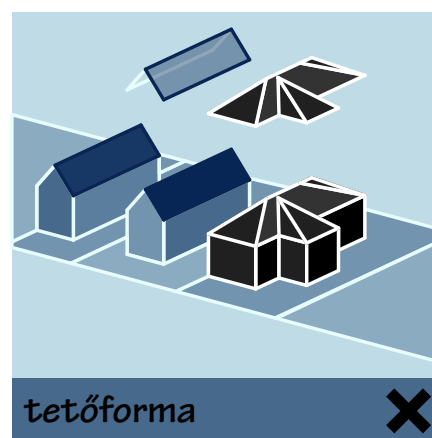
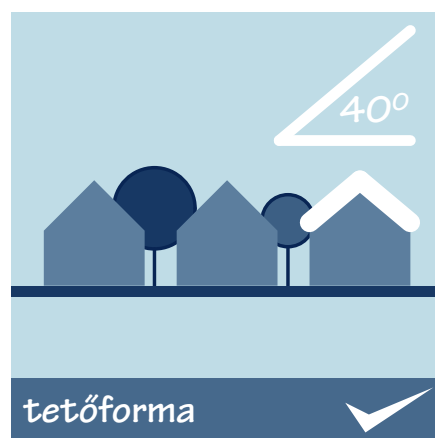
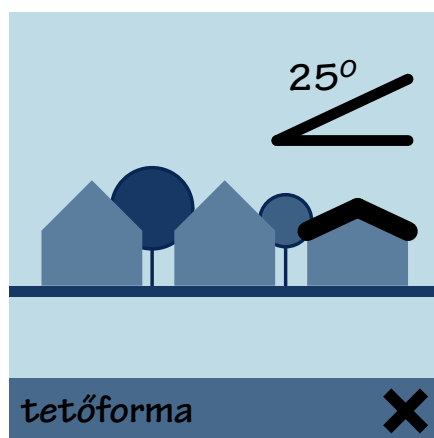
A hagyományokhoz illeszkedően többosztatú fa (vagy fa mintázatú) ablakok beépítése indokolt az egységes homlokzatkép kialakítása érdekében. Lehetőség szerint kerülni kell az élénk, megszokottól eltérő színvilágot. Ügyelni kell a helyes méretezésre, nagy üvegfelületek alkalmazása nem javasolt.

Homlokzatképzés, anyaghasználat

Homlokzattól élesen elváló lábazat esetén ajánlott a terméskő alkalmazása. A hagyományos házak homlokzata vakolt, fehérre festett, dísztelen, az újabb épületek pasztell színűek, részben díszítettek. Kerüljük a túlzott díszítést és a hivalkodó, harsány színek használatát.

Részletek

A látvány tekintetében rendkívül zavaróak a légkábelek, földbe süllyesztésük lenne a legszerencsésebb. Mindenképpen ajánlott a vízelvezető árkok fenntartása, az adott utcában kialakult módon.

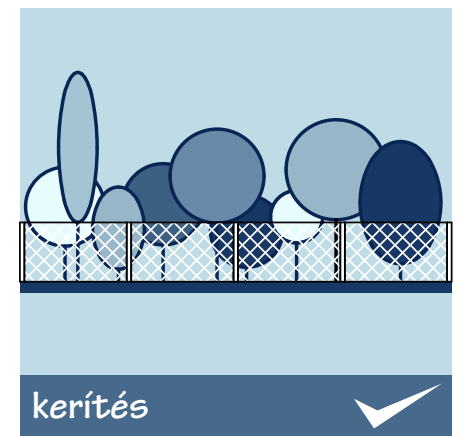
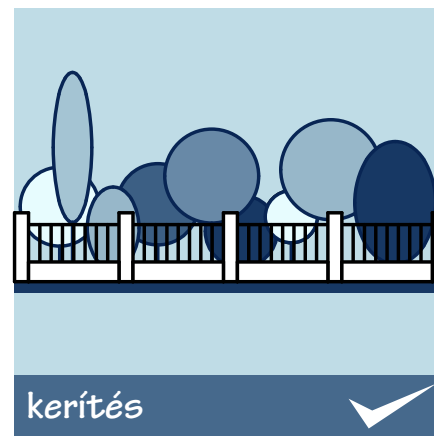
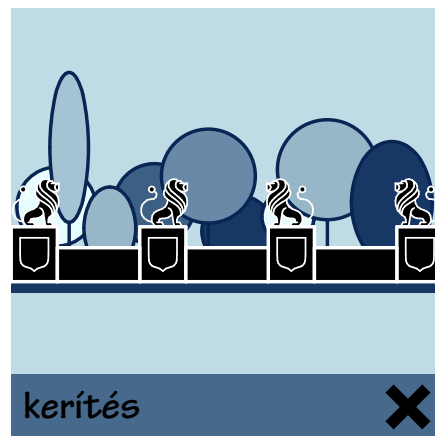
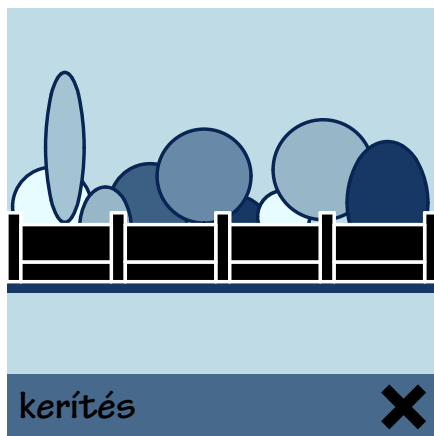
Kerítések

Az utcáfrontra települt lakóépületek esetében hagyományosan zártabbak az udvarok, ezért elfogadott a zártabb kerítés, kapu. Ajánljuk, hogy a kerítés természetes anyagokból készüljön (terméskő, fa), tömör kerítésnél a magasság lehetőség szerint ne haladja meg a 2.00 métert.

Az előkertek területeken áttört, anyaghasználatában a természet közelséget megjelenítő, vagy akár növényzettel kiegészített kerítés javasolható

Kertek

A kertek hagyományosan többcélúak: gyümölcsös, háztáji kiskert zöldségessel és akár baromfiakkal, mindehhez a ház közvetlen közelében gyakran virágoskert csatlakozik. A kertek nagyméretűek, a házak háta mögött húzódnak. Kerülendő a telkek intenzívebb beépítése, a kertek méretének rovasára. Gyümölcsfák tekintetében ajánlott az őshonos fajokat ültetni. A ház elé, a közterületre kiültetett cserjék közül igen elterjedt a fagyal, fák telepítése esetén ajánlott őshonos fajok, akár gyümölcsfák használata.

Utcák, közterek, közparkok

A település látványa kimondottan „zöld”: a közterek ápoltak, gondozottak. A lakók több helyütt virágládákkal csinosítják a kerítésük előtti részt.

Az utcák zöldfelületeinek kialakításánál, fásításánál az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni.

A telepített növényzet nem képezhet olyan sűrű növényfalat, ami az átlátást akadályozza. Az örökzöld fákkal és a tujafélékkel érdemes csínján bánni, mert ezek még a téli hónapokban is a házak jelentős árnyékolását okozzák.

A fák lombkoronája idős korukban sem lóghat be az úttest úrszelvényébe és nem érheti el illetve közelítheti meg a házak homlokzatát 1-1,5 m-nél jobban. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a fák a közvilágítás érvényesülését nagymértékben ne akadályozzák, és az alattuk való átközlekedés biztosított legyen. Ezért a fák alsó oldalágait 2,2-2,5 m magasságig el kell távolítani.

Ezek figyelembevételével a 12-18 m széles utcákban csak akkor szabad fásítani, ha az épületek előtt előkert van. Ha nincs előkert, akkor csak 18 m-nél szélesebb utcákban szabad.

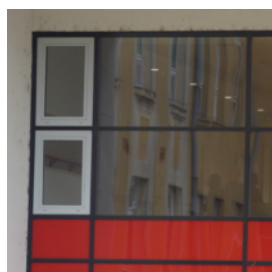
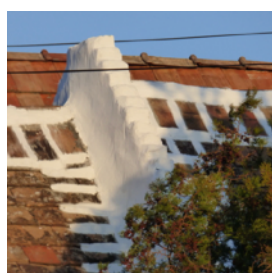
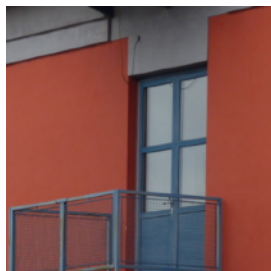
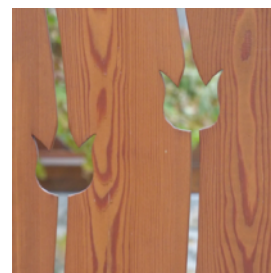
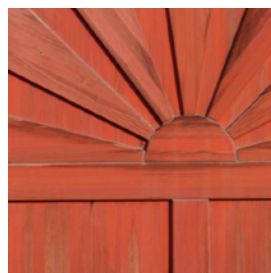
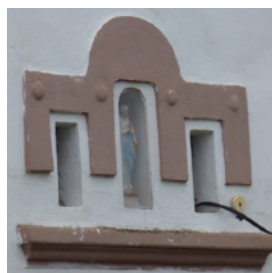

Sajátos építmények

Részletek

Újkér Önkormányzata

MB. FŐÉPÍTÉS:

Szabó Péter

szaboo@me.com

SZÖVEG:

Oszvald Ferenc Nándor

Sági Éva

Szabó Péter

Készült a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság
védett természeti területek digitális adatbázisának felhasználásával (verzió 14.0)

FOTÓ:

Oszvald Ferenc Nándor, Sági Éva, kivéve a külön megjelölt forrást

GRAFIKAI TERVEZÉS :

Szabó Péter

Újkér, 2017.